

מחלוקת רבי נתן וחכמים בדין שור שדחף את חבירו לבור

רשימה טרומית

1. עיינו במחלוקת התנאים במקורות התנאים – תוספתא פ"ו ה"א ומכילתא דרשב"י (מצורף).
2. הברייתא בסוגיית הירושלמי פ"ג ה"א (מצורף).
3. סוגיות הבבלי:
 - א) נג. "אמר מר" עד סוף הסוגיה נג.:
 - ב) יג. אמר רבא שלמים שהזיקן
 - ג) כח: דברי ר"א על נתקל באבן.
4. ראשונים מרכזיים לעיון:
 - א) נג. "ונימא כורה גרם ליה" – רש"י ד"ה נפל לפניו, ובשיטה מקובצת בשם הרא"ה – תחילת ד"ה ואמאי נימא
 - ב) רש"י נג. ד"ה מאי דאית לי.
 - ג) נג. תוספות
 - ד) יג. רש"י ותד"ה אי אליבא
 - ה) רז"ה ורמב"ן, כג: ברב אלפס

א. מקורות התנאים

תוספתא מסכת בבא קמא (ליברמן) פרק ו הלכה א
 שור שדחף את חבירו ונפל לבור ומת,
 בעל השור חייב ובעל הבור פטור
 ר' נתן או': 5
 כמועד זה נותן מחצה וזה נותן מחצה,
 בתם בעל הבור משלם שלשה חלקים ובעל השור רביע

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כא
 'ונפל שמה שור או חמור'
 פרט לשור שהרתיע מקול הבירה ונפל לבור שלפניו חייב ושלאחריו פטור 10
 שור שדחף את חבירו ונפל לבור ומת,
 בעל השור חייב ובעל הבור פטור,
 ר' נתן אומ':¹ בעל הבור משלם שלשה חלקים ובעל השור רביע

ב. סוגיות התלמודים

תלמוד ירושלמי מסכת בבא קמא פרק ג דף ג טור ג/ה"א 15
 הניח אבנו ברשות הרבים ובא אחר והניח אחרת סמוכה לה ובא אחר ונתקל בזו ונחבט בזו, מי חייב בנזקו
 הראשון או השני?
 נישמיענה מן הדא:
 שור שדחף לחבירו ונפל לבור
 בעל השור חייב ובעל הבור פטור 20
 רבי נתן אומר כמועד זה נותן מחצה וזה נותן מחצה
 ובתם בעל השור [צ"ל הבור] נותן שני חלקים ובעל הבור [צ"ל השור] רביע
 אמר רבי חנינה: כיני מתניתא - בעל השור [צ"ל הבור] נותן שלשה חלקים ובעל הבור [השור] נותן רביע,

בבא קמא נג ע"א המבורג 165
 אמ' מר: נפל לפניו מקול הכרייה חייב, 25
 ואמאי, נימא כורה גרם ליה,
 אמ' רב שימי בר אשי: הא מני, ר' נתן היא, דאמ' [בעל הבור היזקא קא עביד (וכל) ו] כל היכא דלא איפשר
 לא[ני]שתלומי מהאי משתלם מהאי,
 דתניא:
 שור שדחף את חברו לבור,
 בעל השור חייב בעל הבור פטור,
 ר' נתן או': בעל השור משלם מחצה ובעל הבור מחצה.
 והתניא: ר' נתן או' בעל הבור משלם שלש(ה) חלקים ובעל השור רביע?
 לא קשיא, הא בתם והא כמועד. 30

ובתם, מאי קסבר ר' נתן?
 אי קסבר האי כוליה היזיקא עבד והאי כוליה היזיקא עבד, (האי) [ני]שלם פלגא והאי (מ) [ני]שלם פלגא!
 [ו]אי ק?ס?בר האי פלגו היזי' עבד והאי פלגו היזיקא ע?ב?ד, בעל הבור (מ) [ני]?שלם פלגא ובעל השור
 (מ) [ני]שלם ריבעא, ואידך ריבעא [ני]פס(ו) [ני]ד!
 אמ' רבא: ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, (ו)
 לעולם קסבר האי כוליה היזיקא עבד והאי כוליה היזיקא עבד.
 [ווד] קא קשיא לך <ניש>לם האי פלגא <וה>אי פלגא, (משום) [(ו)
 משום דאמ' ליה בעל השור לבעל הבור תמותאי מאי אהניא לי.
 מאי אהניא לי? דקא מש(ת)למת פלגו נזקא!
 אלא תמותאי ושותפותאי מאי אהניא לי, 40
 איבע' אימ':
 לעולם קסבר האי פלגו היזי' עבד והאי פלגו היזיקא עבד.
 ודקא קשיא לך בעל הבור (מ) [ני]שלם פלגא ובעל השור (מ) [ני]שלם ריבעא ואיד' ריבעא ניפסוד, 45

¹ מלמד מוסיף על פי התוספתא: <כמועד זה נותן מחצה וזה נותן מחצה בתם>, אליאס חולקת וסבורה שאין הצדקה לתוספת זו. ראה: אליאס, עמ' 49-50.

- 50 משום דאמ' ליה בעל השור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכת[ני]תיה [את קטלתיה]. מאי דאית ליה לאשתלומי מהאיך משתלימנא ושאר משתלימנא מינך
- אמ' רבא:
הניח אבן על פי הבור ובא (שור ונתקל בה ונפל לבור, באנו למחלוקת ר' נתן ורבנן. פשיטא,
- 55 מהו דתימא התם הוא דאמ' ליה בעל הבור לבעל השור אי לאו בירא ידידי נמי תורא דידך מיקטל הוה קטיל ליה אבל הכא מצי אמ' ליה בעל אבן לבעל הבור אי לאו בירא דידך אבנא ידידי מאי הוה עבדא אי נמי הוה מיתקיל בה הוה נפיל וקאים קמ"ל דאמ' ליה אי לאו אבן לא הוה נפיל בבירא (אמ' רבא)
- 60 [איתמר] (נג ע"ב)
שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו,
+ [ומאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה],
אביי אמ' משלם חצי נזק
רבינא אמ' רביע נזק,
והא והא בתם,
הא כרבנן והא כר' נתן,
ואיבע' אימ' הא והא כרבנן, הא בתם והא במועד.
- 70 איכא דאמרי:
אביי אמ' חצי נזק
רב[נ]א אמ' כוליה נזק,
הא והא במועד, הא כרבנן והא כר' נתן,
ואיבע' אימ' הא והא כר' נתן הא בתם והא במועד
- 75 אמ' רבא:
שור ואדם שדחפו לבור
לענין נזקין כולן חייבין
לענין ארבעה דברים ודמי ולדות אדם חייב ושור ובור פטורין
לענין כפר ושלישים של עבד שור חייב ואדם ובור פטורין
לענין כלים ושור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין בור פטור
מאי טע' דאמ' קרא והמת יהיה לו במי שהמת(ה) שלו יצא זה שאין המת(ה) שלו
- בבא קמא יג ע"א המבורג 165
- 85 אמ' רבא:
שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן
פשיט', אמורין לגבוה סלקי
לא צריכא לגבות מבשרן כנגד אמוריהן
אליבא דמאן?
אילימ' אליבא דרבנן פשיט' הא אמרי אע"ג דליכא לאשתלומי מהאי לא משתלם מהאי,
אי ר' נתן הא אמ' אע"ג דליכא + [כי ליכא] לאשתלומי מהאי משתלם מהאי
איבע' אימ' רבנן איבע' אימ' ר' נתן
איבע' אימ' רבנן הני מלי בתרי גופי אבל בחד גופא מצי אמ' ליה אנא מכל היכא דבעינא משתלימנא
איבע' אימ' ר' נתן התם הוא דאמ' ליה בעל השור לבעל הבור אנא תורי בבירך הכא מי מצי אמ' ליה בשר אזיק אימורין לא אזיק
- בבא קמא כח ע"ב המבורג 165
- 95 א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונישף באבן אבל נתקל בקרקע ונישף באבן פטור
כמאן דלא כר' נתן
איכא דאמרי
א"ר אלעזר לא תימא נתקל ונישף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונישף באבן פטור אלא אפלו נתקל בקרקע ונישף באבן חייב
כמאן כר' נתן
- 100